

Ikkinchı jahon urushining boshlanishi hamda
O'zbekistonning urush girdobiga tortilishi

Urushning boshlanishi, sabablari va xarakteri

- Ikkinchi jahon urushi- ning boshlanishida fashistlar Germaniyasi va militaristik Yaponiyadan tashqa- ri urushdan avvalgi Buyuk Britaniya (Angliya), Fransiya va SSSRning siyosiy yetakchilari zimmasida ham katta javobgarlik bor edi.
- **1939-yil 23-avgustda** I.V.Stalining taklifi bilan Moskvada SSSR va Germaniya o’rtasida 10 yil muddatga hujum qilmaslik to’g’risida bitim imzolan- di. Bu bitim tarixda *Molotov-Ribbentrop pakti* nomi bilan mashhur. Bitimning maxfiy qismida ikkala davlatning bo’lajak chegaralari va ta’sir doirasi belgilab olindi. Polsha, Boltiqbo’yi va Finlyandiyada Sovet Ittifoqining ta’sir doirasi kuchaytirildi.

Sovet-fin urushida o'zbekistonliklarning qatnashuvi.

TIIAME

- 1939-yil 30-no- yabr – 1940-il 12-martda **soviet-fin urushi** bo'lib o'tdi. Urush SSSRning qo'shni Finlyandiyaga hujumi bilan boshlandi. Bu voqeadan keyin **1939-yil 14-dekabrda** Millatlar Ligasi SSSRni agressiyachi mamlakat deb e'lon qilib, uni Liga a'zoligidan chiqardi. Urush natijasida SSSR Viborg shahri va Ladoga ko'li atrofidagi hududlarni qo'lga kiritdi.
- Toshkent piyodalar bilim yurti bitiruvchilari bo'lgan diviziya komandi- ri **A.Tolstov**, diviziya shtabi boshlig'i **V.Russkix**, o'zbekistonlik jangchilar **A.Magalov**, **A.Tupikov**, **F.Uteshev** va boshqalar bu janglarda qatnashdilar.

Fashistik Germaniyaning SSSRga hujumi hamda O'zbekistonning urush girdobiga tortilishi

- **1941-yil 22-iyun** kuni tong saharda gitlerchilar Germaniyasi o'zaro hujum qilmaslik haqidagi shartnoma bo'lishiga qaramay, to'satdan SSSRga bostirib kirdi. Sovet Ittifoqi xalqlari uchun og'ir sinovlardan iborat urush boshlandi. O'sha kuni mamlakatda harbiy holat joriy etilganligi haqida farmon e'lon qilindi.
- Urush butun mamlakat xo'jaligi, uning hayotini tubdan o'zgartirib yubordi. 1941-yil 30-iyunda SSSR XKS raisi va VKP(b) MK Bosh sekretari **I.V.Stalin** raisligida **Davlat Mudofaa Qo'mitasi** (DMQ)ning tuzilishi bilan mamlakatdagi butun siyosiy, harbiy va xo'jalik hokimiyati uning qo'liga o'tdi. Bundan tashqari I.V.Stalin 19-iyulda SSSR Mudofaa xalq komissari, 8-avgustda SSSR Qurolli kuchlari Oliy Bosh qo'mondoni lavozimini egalladi.

O'zbekiston moddiy va ma'naviy kuchlarining urushga safarbar etilishi.

- 23-24-iyun kunlari Samarqand, Buxoro, Andijon, Namangan, Farg'ona, Nukus va respublikaning boshqa shaharlarida ko'p ming kishilik miting- lar bo'lib o'tdi. Har kuni frontga jo'nash istagi bilan harbiy komissarlikka kelib turgan arizalar oqimi o'zbekistonliklarning milliy vatanparvarlik ruhi yuksakligining yaqqol namunasi bo'ldi. Mazkur arizalarni turli kasbdagi va har xil millatga mansub kishilar, erkaklar va ayollar, yoshlар va keksalar, partiyali va partiyasizlar berar edilar. Arxiv hujjatlarining dalolat berishicha, urushning dastlabki kunlarida respublikaning shahar va tuman harbiy komissarliklariga ko'ngilllardan **14 mingdan** ortiq ariza tushgan.
- O'zbekiston aholisi an'anaviy vatanparvarligining ajoyib namunalaridan biri frontga umumxalq yordami ko'rsatish edi. O'zbekistonliklar urushning dastlabki kunlaridanoq mudofaa jamg'armasini tashkil etish harakatida faol ishtirok etdilar. Mudofaa jamg'armasiga ishchilar, kolxozchilar, ziyorilar bir kunlik ish haqlari, kommunistik shanbaliklarda ishlab topilgan pullar, fuqa-rolarning shaxsiy jamg'armalari, qimmatbaho boyliklari, davlat zayomlari, buyumlar va oziq-ovqat mahsulotlari topshirilardi

Hamma narsa front uchun, hamma narsa g'alaba uchun

- . Front orqasi tumanlari qatorida O'zbekistonga ham alohida ahamiyat berildi. Urushning dastlabki kunlarida nemis qo'shinlari shiddat bi- lan mamlakat ichkarisiga harakat qilmoqda edi. Front yaqinidagi shahar va qishloqlardan aholi, sanoat korxonalari, muassasalar va boshqa moddiy boy- liklarni Sharqqa ko'chirish boshlandi. Chunonchi, O'rta Osiyo va Qozog'is- ton respublikalariga evakuatsiya qilingan 308 korxonaning 100 dan ortig'i O'zbekistonga joylashtirildi. Keltirilgan korxonalarni nihoyatda qisqa muddat- larda ishga tushirishga erishildi. 1941-yil oxirigacha shunday korxonalardan 50 tasi ishga tushirildi. Masalan, Moskva viloyati Ximki shahridan ko'chirib keltirilgan zavod asosida 1941-yil oktyabrda **Toshkent aviatsiya zavodi** bar- po etildi. Bu zavod front uchun qiruvchi samolyotlar ishlab chiqargan

Atamalar izohi

- **Agressiya** – bosqinchilikdan iborat bo‘lgan, tajovuzkorlikka asoslangan harakat.
- **Evakuatsiya** – (*lot.* – bo‘shatmoq, xoli qilmoq) odamlar, tashkilot, korxonalarни, badiiy va boshqa qadriyatlarni urush, tabiiy ofat kabilar xavfidan saqlash maqsadida bir joydan boshqa joyga ko‘chirish

Savol va topshiriqlar

- O'zbek xalqining mudofaa jamg'armasiga qo'shgan hissasini qanday izohlaysiz?
- Urushda dunyo aholisining qancha qismi ishtirok etdi. O'zbekistonda urushda ishtirok etmagan aholining faoliyati nimalardan iborat bo'ldi?
- Urushning boshlanishi bilan mamlakat ichkarisidagi holatda qanday o'zgarishlar sodir bo'ldi